

demann, *Aufsätze*, II, 516-540); "Über Tâbit ben Qurra, sein Leben und Wirken" (*SBMSE Erlg.*, LII-LIII [1920-1921], s. 189-219; Wiedemann, *Aufsätze*, II, 548-578); "Die Gebetszeiten im Islam" (*SBPMS Erlg.*, 58-59 [1926-1927], s. 1-32; Wiedemann, *Aufsätze*, II, 757-788); "Avicennas Schrift über ein von ihm eronnenes Beobachtungsinstrument" (Theodorus W. Juynboll ile birlikte, *AO*, sy. 5 [Leiden 1926], s. 81-167; *Gesammelte Schriften*, II, 1117-1203); "Ibn al-Haitam, ein arabischer Gelehrter" (*Festschrift J. Rosenthal zur Vollendung seines siebzigsten Lebensjahres gewidmet*, Leipzig 1906, I, 149-178; *Gesammelte Schriften*, I, 117-146); "Ibn Haitams Schrift über die sphärischen Hohlspiegel" (*Bibliotheca Mathematica*, X [Leipzig 1910], s. 293-307; *Gesammelte Schriften*, I, 354-368); "Ibn al-Haitam's Schrift über parabolische Hohlspiegel" (Johan Ludwig Heiberg ile birlikte; *Bibliotheca Mathematica*, X [Leipzig 1910], s. 201-237; *Gesammelte Schriften*, I, 369-405); "Einleitung zu Werken von Charağ" (Karl Kohl ile birlikte, *SBPMS Erlg.*, LVIII-LIX [1926-1927], s. 203-218; Wiedemann, *Aufsätze*, II, 628-643); "Ueber Musikautomaten bei den Arabern" (*Centenario della Nascita di Michele Amari*, II [1910], s. 164-185; *Gesammelte Schriften*, I, 451-472); "Über Vorrichtungen zum Heben von Wasser in der islamischen Welt" (*Beiträge zur Geschichte der Technik und Industrie*, VIII [1918], s. 121-154; *Gesammelte Schriften*, III, 1483-1516); "Nasir al Din al Tûsî" (Julius F. Ruska ile birlikte, *SBPMS Erlg.*, LX [1928], s. 289-316; *Aufsätze*, II, 701-728); "Naturwissenschaftliches aus Ibn Qutai-ba" (*SBPMS Erlg.*, XLVII [1915], s. 101-120; Wiedemann, *Aufsätze*, II, 155-174); "Über al Farabi's Aufzählung der Wissenschaften (*De scientiis*)", (*SBPMS Erlg.*, XXXIX [1907], s. 74-101; Wiedemann, *Aufsätze*, I, 323-350); "Über die Gestalt, Lage und Bewegung der Erde, sowie philosophisch-astronomische Betrachtungen von Qutb al Din al Schirazi" (*Archiv für die Geschichte der Naturwissenschaften und der Technik*, III [Leipzig 1912], s. 395-422). Wiedemann'in bütün makaleleri derlenerek tekrar basılmıştır (çalışmalarının listesi için bk. *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde*, XVIII, 442-473; Seemann, "Eilhard Wiedemann", *ISIS*, XIV/1 [1930], s. 166-186; Arapça tahlilli bir liste için bk. *Gesammelte Schriften*, Arapça kısım, I, 11-51; II, 7-47; III, 7-44). Wiedemann, başta *The Encyclopaedia of Islam* (1. bs.) olmak üzere çeşitli ansiklopedilere de çok sayıda madde yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

E. Wiedemann, *Aufsätze zur arabischen Wissenschaftsgeschichte* (ed. W. Fischer), Hildesheim 1970, I-II, tür.yer.; ayrıca bk. nesredenin önsözü, I, s. IX-XII; ayrıca bk. H. J. Seemann, "Eilhard Wiedemann", I, s. XIII-XXXIV; a.m.f., *Gesammelte Schriften zur arabisch-islamischen Wissenschaftsgeschichte* (ed. D. Girke – D. Bischoff), Frankfurt 1984, I-III, tür.yer.; J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 324; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrihün*, Kahire 1980, II, 396-398; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 296-302; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVIII, 442-473; *Wissenschaft und Technik im Islam* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 2003, I-V, tür.yer.; ayrıca bk. editörün önsözü, I, s. VII-XII; Abdülhamid Sâlih Hamdân, *Tabakâtü'l-müsteşrikin*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Mektebetü Medbûli), s. 165-166; J. Ruska, "Eilhard Wiedemann", *Isl.*, XVII/1 (1928), s. 294-295; H. J. Seemann, "Eilhard Wiedemann", *ISIS*, XIV/1 (1930), s. 166-186; C. E. Bosworth, "Eilhard Wiedemann, Aufsätze zur arabischen Wissenschaftsgeschichte, mit einem Vorwort und Indices herausgegeben von Wolf-dietrich Fischer", *JSS*, XVI/2 (1971), s. 277-278.

HİLAL GÖRGÜN

WIENER ZEITSCHRIFT für die
KUNDE des MORGENLANDESAvusturya'da yayımlanan
şarkiyat dergisi.

Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes'in (*WZKM*) ilk sayısı 1887'de yayımlanmıştır. Bundan bir yıl önce kurulan Viyana Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü'nün bölüm başkanları G. Bühler, J. Ritter von Karabaček, David Heinrich Müller ve L. Reinisch'in sorumluluğunda neşredilen bu ilk sayının hacmi toplam 346 sayfayı buluyordu. İlk otuz sayısı Viyana'daki K. K. Hof-und Universitäts-Buchhändler Alfred Hölder yayınevi tarafından çıkarılan dergi Paris, Londra, Torino, New York ve Bombay gibi değişik yerlerde neşredilmiştir. 1924'te çıkan 31. sayı ile birlikte yayım işlerini Viyana Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü üstlenmiştir; bu durum günümüze kadar böylece süregelmektedir. Yalnız II. Dünya Savaşı sırasında (1939-1942) yayımlanan 46-49. sayıları Berlin-Dahlem'deki Ahnenerbe Vakfı çıkarmıştır. Dergi, savaş esnasındaki birkaç yıl dışında düzenli aralıklarla okuyucusuna ulaşan dünyanın en eski şarkiyat dergilerinden biridir. Almanca konuşulan ülkelerde sadece Die Deutsche Morgenländische Gesellschaft'ın 1847'den beri yayımladığı *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* (*ZDMG*) ondan daha eskidir. Başlangıçta yılda dört sayı olarak planlanan dergi 1957'den itibaren

54. sayı ile birlikte yılda tek cilt halinde bir sayıya indirilmiştir.

Derginin neşredilmeye başladığı yıllarda Viyana Şarkiyat Enstitüsü'nde Mısıroloji, Hint-Germen bilimi, İndoloji, İslâm ilimleri ve semitistik disiplinleri bulunuyordu; içeriği ve makaleleri de o yıllarda bu duruma uygun bir çeşitlilikteydi. Daha 1. sayı da İndoloji, Eski Pers bilimi, Arapça, Ârâmîce, Ermenice ve İbrânîce alanlarında kaleme alınmış yazılara yer verilmiştir. 2. sayıdan itibaren düzenli biçimde Türkoloji, Güney Arabistan araştırmaları ve Kopoloji yazıları çıkmaya başlamış, 4. sayı ile birlikte seyrek olmakla beraber Sinoloji yazılarına da yer verilmiştir. Bu örneklerin de ortaya koyduğu gibi başlangıçta disiplinler arası uzmanlık sınırlarını aşan bir anlayışla ve bugünkünden çok farklı bir Şark kavramıyla sürdürülen yayın politikası zamanla yeni şartlara uyum göstermek zorunda kalmıştır. Önce Hint-Germen bilimi, Mısıroloji ve Afrikanistik, İndoloji, Japonoloji, Sinoloji ve Judaistik alanlarının ayrılmasıyla geniş Şarkiyat alanı daralmış ve yeni bir kimliğe bürünmüştür. Ayrılan bölümlerin kendi bağımsız enstitülerine ve yayınlarına kavuşmuş, Şark kavramı değişikliğe uğramış, bütün bunlar derginin sayfalarında yansımaları bulmuştur. İlk yayın heyetinde Mısıroloji, Hint-Germen ve Şarkiyat enstitülerinin bölüm başkanları yer alırken günümüzde yayın kurulu sadece Şarkiyat Enstitüsü öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Neşredilen yazılarda da önemli değişiklikler görülmekte, artık Ortadoğu ve Kuzey Afrika ağırlıklı eski devir şarkiyat (Sumeroloji, Hititoloji, Akadistik), Arabistik, İranistik, İslâm ilimleri, Semitistik ve Türkoloji disiplinlerindeki çalışmalara sık sık rastlanmaktadır. Arabistik ve Semitistik derginin programında ilk sayılardan itibaren önemli yer tutmuş, bunda derginin kurucularından David Heinrich Müller'in kendi alanı olan Semitistik'e ağırlık vermesi büyük rol oynamıştır. İlk yıllarda Güney Arabistan araştırmaları ve Arapça diyalektolojisi üzerine yayımlanan yazılara daha sonra Rudolf Geyer'in inisiyatifleriyle eski Arap şiirine dair yapılan çalışmalar eklenmiş, 1975'ten itibaren Arne A. Ambros'un yayın kuruluşuna girmesiyle Arapça dil bilimi araştırmalarına da geniş yer ayrılmaya başlanmıştır.

Türkoloji, derginin kuruluşundan 1923-1924 yılına kadar Viyana Şarkiyat ekolü içinde müstakil bir disiplin değildi; ilk günlerden beri sadece makaleler ve kitap tanıtım yazılarıyla temsil ediliyordu. Bu hususta Martinus Theodorus Houtsma ve

Ignác Kúnos'un rollerinden söz etmek gerekir. 1888'de çıkan ikinci sayıdan itibaren çalışmalara katılan bu iki isimden Houtsm'a'nın ilk katkısı Oğuz boyları hakkındaki araştırmasıydı ("Die Ghuzenstämme", *WZKM*, sy. 2 [1888], s. 219-233); Kúnos da aynı sayıda bir yazı dizisine başlamıştı ("Türkische Volkslieder", *WZKM*, sy. 2 [1888], s. 319-324; sy. 3 [1889], s. 69-76). Bunları Türkoloji'nin önemli temsilcileri M. Adamovič, Willy Bang Kaup, İlhan Başgöz, R. Dankoff, Gerhard Doerfer, S. Faroqi, Barbara Flemming, Friedrich von Kraeplitz-Greifenhorst, Richard F. Kreutel, V. L. Ménage, Franz Taeschner, Andreas Tietze, Zeki Velidi Togan, Arminius Vámbéry ve Paul Wittek izlemiştir. Bu âlimlerin makaleleri arasında o dönem Türkoloji'sinin mihenk taşları niteliğinde çalışmalar görülmektedir. Willy Bang Kaup'un henüz yeni keşfedilen Göktürk kitâbelerinin dili üzerine yazdığı bir dizi makale ile (sy. 11, 12, 23) Paul Wittek'in erken Osmanlı belgelerini ele aldığı yazıları (sy. 53-59/60) bunların başlıcalarıdır.

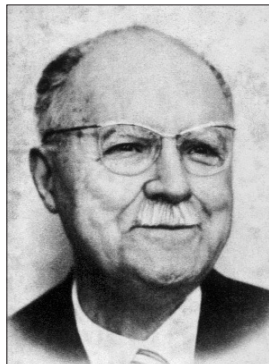
1980 yılında Erika Bleibtreu ve Andreas Tietze ilk yetmiş sayıyı kapsayan bir dizin yayımlayarak (*Registerband der Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes für die Bände I-LXX [1887-1978]*, Wien 1980) 1400 makale ve 2100 kitap eleştiri yazısı içeren bu dizinle derginin konu zenginliğini gözler önüne sermiştir. Osmanlı ve Türk araştırmaları alanında bir ilk olan *Türkoloji Bibliyografyası*'nın (*Turkologischer Anzeiger: TA*) ilk dokuz cildi de derginin 1975-1983 arasında çıkan sayılarıyla (67-75) birlikte verilmiştir (*Türkoloji Bibliyografyası 1977*'den beri müstakil bir yayın olarak da çıkmaktadır). Burada dergi içerisinde özel bir yer tutan ek sayılara da değinmek gerekir. Düzensiz aralıklarla çıkan bu dizi monografik bir seri oluşturmaktadır. 1936-1989 yılları arasında toplam on beş kitap yayımlanmış, 2006'dan itibaren de "Neue Beihefte" başlığıyla yeni bir seriye başlanmış, 2010 yılına kadar bu seride yedi kitap neşredilmiştir. 2010'da Viyana Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü profesörleri Markus Köhbach, Rüdiger Lohlker, Stephan Procházka ve Gebhard Selz'in editörlüğünde hazırlanan derginin 100. sayısı basılmıştır. İlerleyen yaşına rağmen zindeliğini muhafaza eden derginin 2000'li yıllarda çıkan sayıları aynı zamanda yayım tarihindeki en kapsamlı sayılardır (<http://orientalistik.univie.ac.at/publikationen/wiener-zeitschrift-fuer-die-kunde-des-morgenlandes/>).

WIET, Gaston (1887-1971)

Fransız şarkiyatçısı.

Gaston Louis Marie Joseph Wiet 18 Aralık 1887 tarihinde Paris'te doğdu. Hukuk öğreniminden sonra (1908) Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes'ta Clément Imbault Huart, Hartwig Derenbourg ve Paul Revaissé gibi hocalardan klasik ve modern Arapça'nın yanı sıra Farsça ve Türkçe gibi Doğu dilleri eğitimi gördü (1909). 1909-1911 yılları arasında Institut Français d'Archéologie Orientale'in üyesi sıfatıyla iki yıl Kahire'de bulundu. 1911'de Arapça ve Türkçe dersler vermek üzere Lyon Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne davet edildi. I. Dünya Savaşı sırasında Fransız ordusuna bağlı olarak Ortadoğu'da görev yaptı. Hizmetlerinden dolayı savaş sonrası Croix de Guerre madalyasıyla ödüllendirildi. Savaşın ardından tekrar üniversiteye döndü ve 1919-1926 arasında Lyon Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. 1926'da Mısır Kralı I. Fuâd tarafından Kahire'ye davet edildi ve 1926-1951 yılları arasında Kahire Dârü'l-âsâri'l-Arabiyye'de müdürlük görevinde bulundu. Aynı zamanda Paris'te Ecole des Langues Orientales (1931-1951) ve Ecole du Louvre'da (1936-1938) profesör olarak Arap dili ve edebiyatı, Yakındoğu tarihi ve coğrafyası, İslâm sanatı dersleri vermeye devam etti. 1938 yılından itibaren daha çok Mısır'da bulundu. II. Dünya Savaşı esnasında Mısır'da Committee of Free French Forces in Egypt başkan yardımcısı sıfatıyla General Charles de Gaulle'ü aktif biçimde destekledi. Yine bu sırada Türkiye'ye ve Yunanistan'a seyahatler yaptı. 1951'de Mısır'dan Paris'e döndü ve Collège de France'ta Arap dili ve edebiyatı dersleri verdi. 1960'ta emekliliğe ayrıldı ve 20 Nisan 1971 tarihinde öldü. Académie des Inscriptions et Belles-Lettres'in 1924 gözlemci, 1957 aslı üyesi olan Wiet,

Gaston Wiet

aynı zamanda Kudüs'teki Hebrew Üniversitesi Asya ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü'nün üç onur üyesinden biriydi.

Eserleri. Çok yönlü bir âlim olan Gaston Wiet özellikle İslâm epigrafisi, İslâm mimarisi ve sanatı, İslâm şehirciliği gibi alanlarda önemli eserler vermiştir. Bu yönüyle kendinden önceki büyük şarkiyatçıların son temsilcilerindedir. 1913 yılından itibaren İslâm epigrafisiyle ilgili kapsamlı ve kalıcı çalışmalar ortaya koymuştur. Max van Berchem'in ölümünden sonra onun *Matériaux pour un corpus inscriptivum arabicarum* adlı kitâbeler külliyyatının Kudüs (Kahire 1922-1927; İndeks, Kahire 1949) ve Mısır (Kahire 1929-1930) bölümlerinin neşriyle Etienne Combe ve Jean Sauvaget ile birlikte yayımladığı *Répertoire chronologique d'épigraphie arabe* (I-XV, Kahire 1931-1957) İslâm epigrafisiyle ilgili bugüne kadar gerçekleştirilmiş en kapsamlı çalışmalar arasında yer almaktadır. Wiet'in diğer önemli eserleri arasında şunlar zikredilebilir: *Les mosquées du Caire* (I-II, Paris 1932), *L'exposition persane de 1931* (Le Caire 1933), *L'épigraphie arabe de l'exposition d'art persan du Caire* (Le Caire 1935), *Histoire de la nation égyptienne (l'Égypte arabe de la conquête arabe à la conquête ottomane)*, Paris 1937), *Soieries persanes* (Le Caire 1947), *Grandeur de l'Islam* (Paris 1961), *Cairo: City of Art and Commerce* (trc. Seymour Feiller, Norman 1964), *Introduction à la littérature arabe* (Paris 1966), *Baghdad: Metropolis of the Abbasid Caliphate* (Oklahoma 1971). Bunların yanında İslâm coğrafyasıyla ilgili epigrafi, tarih, edebiyat, tarihî coğrafya, sanat tarihi, arkeoloji, mimari ve şehircilik konularında yüzlerce makale yazmıştır (1960 yılına kadar yayınlarının listesi için bk. André Raymond, s. IX-XXIV; sonraki yayınları için bk. J. D. Pearson, 1967, s. 340; J. D. Pearson – A. Walsh, s. 383; J. D. Pearson, 1977, s. 427).

Gaston Wiet ayrıca tarih, coğrafya ve edebiyatla ilgili birçok Arapça eseri neşretmiş, çok sayıdaki eseri de Arapça'dan Fransızca'ya tercüme etmiştir. Başlıca neşir ve tercüme arasında Makrîzî'nin *el-Mevâ'iz ve'l-i'tibâr fî zikri'l-hıta'f ve'l-âşâr* adlı eserinin kısmî neşrini ve tercümesini (Kahire 1911-1927; A. Raymond ile birlikte Fr. trc. *Les marches du Caire*, Le Caire 1979), İbn Tağrıberdî'nin *el-Menhelü's-şâfi* adlı eserinin çevirisini (*Les biographies du Manhal al-Safi*, Le Caire 1932), Ya'kûbî'nin *Kitâbü'l-Büldân*'ının tercümesini (*Les pays*, Le Caire 1937), İbn